

Винахід відноситься до технології напівпровідникових матеріалів і може бути застосований у приладобудуванні, термоелектриці.

Халькогенідні напівпровідники групи $A^{IV}B^{VI}$ і тверді розчини на їх основі, що використовуються як термоелектричні матеріали, отримують у вигляді моно- чи полікристалів з розплаву або з газової фази (Анатычук Л.И. Термоэлементы и термоэлектрические устройства. Справочник. — Киев: Наукова думка. — 1979. — 768 с.).

Однак, ці способи їх отримання складні, дорогі у використанні, не дозволяють плавно керувати електричними і термоелектричними параметрами, і досягати, за рахунок цього, високих значень термоелектричної ефективності ($\alpha^2 \sigma$), де α - коефіцієнт термо-е.р.с., σ - питома електропровідність.

Найбільш близьким до запропонованого винаходу є спосіб отримання твердих розчинів на основі телуриду германію, який полягає у тому, що вихідні речовини сплавляють у кварцових вакуумованих ампулах при температурі, яка є вищою, за найбільшу температуру плавлення бінарних сполук, після чого сплави піддавалися гомонізуючому відпалу у атмосфері аргону. (Н.Х. Абрикосов, Т.Ш. Макалатия, Л.Е. Шалимова, Е.С. Авилов. Электрические свойства сплавов твердых растворов на основе GeTe в квазитройной системе GeTe-Bi₂Te₃-Cu₂Te. // Неорганические материалы. — 1980. — Т.16, №8-сс, 1328-1402).

В основу винаходу поставлене завдання створити спосіб отримання твердих розчинів GeTe-Bi₂Te₃, в якому вибір складу вихідних речовин дозволив би отримати матеріал з високими термоелектричними параметрами.

Поставлене завдання вирішується тим, що у способі отримання твердих розчинів GeTe-Bi₂Te₃, який полягає у тому, що вихідні речовини сплавляють у кварцових вакуумованих ампулах при температурі 1150K на протязі 5 годин з подальшим охолодженням на повітрі, після чого отриманий сплав піддають відпалу у атмосфері аргону при температурі 620K протягом 650 год., згідно винаходу, як вихідні речовини використовують Те марки ТВ-4 із вмістом основного елементу 99,997%, оброблений за методом крапельного очищення; Ge марки ГЭС/40 і Ві марки Ві-000 особливої чистоти.

Експериментально встановлено, що сплав (GeTe)_{1-x}(Bi₂Te₃)_x складу x=0,02 має високі термоелектричні властивості (фіг., таблиця).

Спосіб отримання твердих розчинів GeTe-Bi₂Te₃ здійснюють таким чином. Як вихідну речовину використовують окремі елементи Ge, Те та Ві високого ступеня чистоти, взятих у такій пропорції (GeTe)_{1-x}(Bi₂Te₃)_x. Вихідні елементи сплавляють у кварцових вакуумованих ампулах при температурі 1150K на протязі 5 годин з подальшим охолодженням на повітрі, після чого отриманий сплав піддають відпалу у атмосфері аргону при температурі 620K протягом 650 год.

Приклад конкретного виконання.

Вихідні речовини - елементи високого ступеня чистоти Ge, Те та Ві взяті у такій пропорції (GeTe)_{1-x}(Bi₂Te₃)_x, розміщують у кварцовій вакуумованій ампулі і сплавляють при температурі 1150K на протязі 5 годин з подальшим охолодженням на повітрі, після чого отриманий сплав піддають відпалу у атмосфері аргону при температурі 620K протягом 650 год. Основні їх термоелектричні параметри наведені в таблиці.

Таблица

Термоелектричні параметри твердих розчинів (GeTe)_{1-x}(Bi₂Te₃)_x (для x=0,2) після відпалу на протязі 650 год. при 620K

x, мол. долі	α , мкВ/К	$\sigma \cdot 10^{-3}$, Ом ⁻¹ ·см ⁻¹	$\alpha^2 \sigma \cdot 10^6$, Вт·К ⁻² ·см ⁻¹
0,01	42	5,00	8,82
0,02	54	3,20	9,33
0,03	66	8,97	8,97

Як бачимо із таблиці оптимальними термоелектричними властивостями володіє твердий розчин (GeTe)_{1-x}(Bi₂Te₃)_x при x=0,02 (фіг.). На основі даного твердого розчину можуть створюватись різного роду термоелементи і термогенератори, що ефективно функціонують у широкій області температур.

